Valiokuntaneuvos Ritva Bäckström

Eduskunnan kanslia

Eduskunnan perustuslakivaliokunnalle

Asiantuntijalausunto 1.2.2019

LA 84/2018 vp

Antti Kaikkonen ym. : Lakialoite laiksi kansanedustajain eläkelain muuttamisesta annetun lain voimaantulosäännöksen 2 momentin kumoamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lakialoitteen sisältö

Sopeutumiseläkejärjestelmä ehdotetaan lakkautettavaksi kumoamalla voimaantulosäännös, joka sisältyy sopeutumisrahajärjestelmän luoneeseen kansanedustajain eläkelain muutokseen vuodelta 2011. Kyseisen voimaantulosäännöksen mukaan ennen 1.3.2011 kansanedustajina toimineisiin henkilöihin sovelletaan edelleen sopeutumiseläkettä koskevia säännöksiä.

Sopeutumiseläkkeet lakkaavat heti kumoamislain tullessa voimaan. Sopeutumiseläkkeiden lakkauttamisen vaikutuksia ehdotetaan pehmennettäväksi siirtymäsäännöksillä, joilla sopeutumiseläkkeensaajille annetaan aikaa varautua muutokseen ja järjestää toimeentulonsa muulla tavalla. Sopeutumiseläkettä parhaillaan saaville ehdotetaan oikeutta saada sopeutumisrahaa 3 vuoden ajan ja muille sopeutumiseläkkeeseen oikeutetuille eduskunta-aikansa pituuden perusteella joko 2 tai 3 vuoden ajan lain voimaan tulosta lukien (voimaantulosäännös 3 – 5 mom.). Jos henkilö on sopeutumisrahan päättyessä täyttänyt 59 vuotta, hän voi saada sopeutumisrahaa 65 vuoden eläkeikään saakka (6 mom.) Mahdollisten kohtuuttomien tilanteiden varalta kansliatoimikunnalle ehdotetaan lisäksi oikeutta myöntää terveydellisestä tai muusta erityisestä syystä ylimääräistä sopeutumisrahaa enintään 12 kuukauden ajaksi (kansanedustajan eläkkeestä ja sopeutumisrahasta annetun lain 19 §:n uusi 3 mom.).

Kumoamislain lisäksi lakialoitteeseen sisältyy kansanedustajan eläkkeestä ja sopeutumisrahasta annetun lain ja työttömyysturvalain muutosehdotukset, joilla sopeutumisrahajärjestelmää kehitetään työttömyysturvajärjestelmän suuntaan. Muutosehdotuksilla sopeutumisrahan saamisedellytyksiä (nykyisen 3 vuoden sijasta 1 vuosi) lievennetään ja sopeutumisrahan vähimmäismäärää nostetaan

(nykyinen 7 vuoden kertymä nousee 9 vuoden kertymäksi). Lisäksi sopeutumisrahakausi (1-3 vuotta) kerryttää jatkossa eläkettä vastaavalla tavalla kuin työttömyysetuudet.

Yksilöiden oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvät säännökset sopeutumisrahan hakemisesta ja maksamisajasta ehdotetaan otettavaksi lakiin. Sopeutumisrahaa pitää ehdotuksen mukaan hakea 6 kuukauden kuluessa edustajantoimen päättymisestä (7 §:n 2 mom.) ja sopeutumisrahan maksamisaika kuluu myös mahdollisen keskeytyksen aikana (7 §:n 3 mom.).

Lisäksi ehdotetaan vähäisiä muutoksia eläkkeen perusteena olevan palkkion laskentatapaan (5 §). Niillä pyritään saamaan eläkkeen perusteena olevan palkkio vastaamaan nykyistä paremmin edustajauran aikaista keskimääräistä ansiotasoa.

Työttömyysturvalakiin ehdotetaan pieniä muutoksia, joilla kansanedustajana tai ministerinä oloaika säädetään työssäoloehdon tarkastelujaksoa pidentäväksi ajaksi.

Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Aloitteessa katsotaan, että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Sopeutumiseläkkeiden lakkauttamista koskevan sääntelyn ei katsota muodostuvan ongelmalliseksi perustuslain kannalta, kun otetaan huomioon sopeutumiseläkkeen erikoislaatuinen luonne työttömyysturvaan viittaavine omintakeisine piirteineen.

Vanhuuseläkkeiden nauttiman omaisuudensuojan tausta-ajatus liittyy konkreettiseen taloudelliseen etuun, jonka henkilö on palvelussuhteensa aikana ansainnut itselleen osana työsuorituksesta saamaansa vastinetta. Kun otetaan huomioon sopeutumiseläkkeen kaikki erityispiirteet, jotka on hyvin vaikea sovittaa ajatukseen ansaintaperiaatteesta, vanhuuseläkkeen omaisuudensuojan ei voida katsoa ainakaan täysimääräisesti koskevan sopeutumiseläkettä. Lisäksi aloitteessa on huolehdittu sääntelyn oikeasuhtaisuudesta niin, ettei sääntely muodostu kohtuuttomaksi edustajantoimessa oleville kansanedustajille eikä edustajantoimensa jo päättäneille entisille edustajille.

Ehdotus edistää kansanedustajien välistä yhdenvertaisuutta, kun kaikkien nykyisten ja entisten kansanedustajien toimeentulon tarve edustajakauden päättymisestä johtuvassa riskitilanteessa hoidetaan jatkossa saman sopeutumisrahajärjestelmän avulla, joka on jo käytössä vuonna 2011 tai sen jälkeen eduskuntaan ensi kertaa valituilla kansanedustajilla.